

**ЭКОНОМИКА И НАУКА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ.
РАЗВИТИЕ НОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ**
MUAMMO USTIDA ILMIY TADQIQOTLARNI O'ZKAZISH

D.Norboyeva

Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

Q.Xolmo'minov

Kibersport fakulteti 532-22 guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot “Tadqiqotlarni o'tkazish bosqichlari” mavzusini qamrab oladi, unda ilmiy tadqiqot jarayonining asosiy bosqichlari batafsil bayon etiladi. Tadqiqot, tadqiqotchilarga o'z ilmiy ishlarini muvaffaqiyatli o'tkazishda ko'maklashadi.

Kalit so'zlar: tadqiqot jarayoni, muammoni aniqlash, tadqiqot maqsadi, adabiyotlarni o'rganish, metodologiya.

Аннотация: настоящее исследование охватывает тему “этапы проведения исследования”, в которой подробно описаны основные этапы процесса научного исследования. Исследование помогает исследователям успешно выполнять свою научную работу.

Ключевые слова: процесс исследования, постановка проблемы, цель исследования, изучение литературы, методология.

Tadqiqot jarayoni ilmiy izlanish va ilmiy taraqqiyotning asosiy tarkibiy qismidir. Tadqiqotning bosqichlarini tushunish olimlar va amaliyotchilar uchun juda muhimdir, chunki u murakkab savollarni o'rganish va mazmunli tushunchalarni yaratish uchun tizimli asosni ta'minlaydi. Ushbu tadqiqot tadqiqotning bosqichlariga qaratilgan bo'lib, muammoni dastlabki aniqlashdan to topilmalarni yakuniy baholashgacha bo'lgan har bir bosqichni belgilaydi.[1]

Dastlab, tadqiqot jarayoni muammoni aniqlashdan boshlanadi, bu erda tadqiqotchilar tadqiqotni talab qiladigan aniq muammo yoki savolni aniqlaydilar. Bu bosqich juda muhim, chunki aniq ifodalangan muammo butun tadqiqot uchun asos yaratadi. Muammoni aniqlagandan so'ng, mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish hozirgi bilimlar doirasidagi tadqiqotni kontekstualashtirish uchun zarurdir. Ushbu adabiyotni ko'rib chiqish nafaqat tadqiqotchilarga ushbu sohadagi oldingi ishlarni tushunishga yordam beradi, balki ularning tadqiqotlari hal qilishi mumkin bo'lgan kamchiliklarni ham ta'kidlaydi.

Poydevor o'rnatilgandan so'ng, tegishli metodologiyalarni tanlash majburiy bo'ladi. Ushbu bosqich ma'lumotlar yig'ish uchun eng mos tadqiqot dizayni va usullarini tanlashni o'z ichiga oladi, ular sifatdan miqdoriy yondashuvlarga qadar bo'lishi mumkin. Tanlangan metodologiyaning samaradorligi tadqiqot natijalarining haqiqiyliigi va ishonchligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotchilar o'zlarining tadqiqot savollariga javob berish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'plashdan keyin ma'lumotlar to'planadi. Ushbu bosqich ma'lumotlarning to'g'ri va ishonchli bo'lishini ta'minlash uchun ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va amalga oshirishni talab qiladi. Ma'lumotlar to'plangandan so'ng, natijalarni tahlil qilish va sharhlash amalga oshiriladi, bu asl muammoni tushunishga yordam beradigan tushunchalarni beradi.[2]

Muhokama va natijalar. Tadqiqot bosqichlari murakkab tadqiqot jarayoni orqali olimlarni boshqaradigan muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Har bir bosqich o'zaro bog'liq bo'lib, tadqiqot natijalarining umumiy yaxlitligi va asosligiga hissa qo'shadi.[3]

1. Muammoni aniqlash: tadqiqot jarayonining dastlabki bosqichi muhim ahamiyatga ega, chunki u butun tadqiqot uchun yo'nalishni belgilaydi. Aniq belgilangan muammo tadqiqotchilarga o'z sa'y-harakatlarini jamlash imkonini beradi va tadqiqot tegishli va muhim masalalarni hal qilishni ta'minlaydi. Ushbu bosqichda tadqiqotchilar o'z ishlarining kengroq

kontekstini ko'rib chiqishlari kerak, nafaqat nimani o'rganish kerakligini, balki nima uchun muhimligini ham aniqlashlari kerak. Ushbu kontekstual tushunish tadqiqotning dolzarbligini oshiradi, uning mavjud bilimlarga hissa qo'shishini va haqiqiy dunyo muammolarini hal qilishni ta'minlaydi.

2. Adabiyotlarni ko'rib chiqish: tadqiqotni mavjud bilimlar to'plamiga joylashtirish uchun to'liq adabiyotlarni ko'rib chiqish zarur. Ushbu bosqich tadqiqotchilarga adabiyotdagi bo'shliqlarni aniqlashga imkon beradi, ular o'rganishlari mumkin. Bundan tashqari, oldingi tadqiqotlar bilan shug'ullanish tadqiqot savollari va metodologiyasini takomillashtirishga yordam beradi, taklif etilayotgan tadqiqot ham innovatsion, ham belgilangan stipendiyaga asoslangan bo'lishini ta'minlaydi. Adabiyotlarni ko'rib chiqish, shuningdek, tadqiqotning ahamiyatini asoslash uchun manba bo'lib xizmat qiladi, uning oldingi ishlarga asoslanishi yoki undan qanday farq qilishini ko'rsatadi.

3. Metodologiyani tanlash: To'g'ri va ishonchli natijalarga erishish uchun tegishli metodologiyani tanlash juda muhimdir. Sifatli, miqdoriy yoki aralash usullar o'rtasidagi qaror tadqiqot dizayni va bajarilishiga ta'sir qiladi. Ushbu tanlov tadqiqot savollari va maqsadlariga mos kelishi kerak, qo'llaniladigan usullar aniqlangan muammoni adekvat hal qilishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, metodologik shaffoflik takrorlanuvchanlik uchun zarur bo'lib, boshqa tadqiqotchilarga topilmalarni baholash va ularga asoslanish imkonini beradi.

4. Ma'lumotlarni yig'ish: Bu bosqichda nazariy g'oyalar empirik dalillarga aylantiriladi. Tadqiqotning yaxlitligi to'plangan ma'lumotlarning sifatiga bog'liq bo'lib, ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va axloqiy mulohazalarni talab qiladi. Tadqiqotchilar aniqlikni ta'minlaydigan va noto'g'rilikni minimallashtiradigan qat'iy tanlab olish texnikasi va ma'lumotlarni yig'ish usullaridan foydalanishlari kerak. Ma'lumotlar yig'ish jarayonida standartlashtirilgan protokollarni amalga oshirish tadqiqot natijalarining ishonchliligi uchun juda muhimdir.

5. Ma'lumotlarni tahlil qilish va sharhlash: Tahlil bosqichi nafaqat statistik yoki tematik tahlil usullarini qo'llashni, balki tadqiqotning dastlabki savollari asosida natijalarni sharhlashni ham o'z ichiga oladi. Ushbu bosqich ma'lumotlarni tanqidiy tekshirishni, potentsial cheklovlarni va topilmalar uchun muqobil tushuntirishlarni hisobga olishni talab qiladi. Tadqiqotchilar o'z natijalarini mavjud adabiyotlarga nisbatan ahamiyatini ta'kidlab, aniq va oshkora taqdim etishga intilishlari kerak.

6. Xulosa va tavsiyalar: Nihoyat, tadqiqot natijalari asosida xulosalar chiqarish va tavsiyalar berish tadqiqotni amaliyotga aylantirish uchun juda muhimdir. Ushbu bosqich tadqiqotchilarga o'z ishlarining oqibatlari haqida mulohaza yuritish imkonini beradi, topilmalar siyosat, amaliyot va kelajakdagi tadqiqotlar haqida ma'lumot berishi mumkin bo'lgan usullarni taklif qiladi. Ushbu xulosalarning samarali muloqoti tadqiqotning ta'sirini kuchaytirishi, uning tegishli manfaatdor tomonlarga etib borishini ta'minlashi va sohada davom etayotgan nutqqa hissa qo'shishi mumkin.[4]

Tadqiqot bosqichlarini o'rganish tadqiqot jarayonining umumiy sifati va yaxlitligini ta'minlashda har bir bosqichning muhimligini ta'kidlaydigan bir nechta muhim xulosalarni aniqlaydi. Natijalar har bir bosqichda tafsilotlarga e'tibor qanchalik mazmunli natijalar va sohaga hissa qo'shishi mumkinligini ko'rsatadi.

Muammoni aniq belgilashning ahamiyati: Natijalar shuni ko'rsatadiki, aniq belgilangan tadqiqot muammosi butun tadqiqotni boshqarish uchun zarurdir. Muammoni aniq ifodalash uchun vaqt sarflaydigan tadqiqotchilar tegishli tadqiqot savollari va gipotezalarini shakllantirish ehtimoli ko'proq. Ushbu ravshanlik tadqiqotning keyingi bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi, diqqat markazida bo'lgan adabiyotlarni ko'rib chiqish va uslubiy tanlovlarni osonlashtiradi.

Keng qamrovli adabiyotlarni ko'rib chiqishning ta'siri: Tahlil shuni ko'rsatdiki, adabiyotlarni puxta o'rganish tadqiqotning dolzarbligi va o'ziga xosligini sezilarli darajada oshiradi. Mavjud adabiyotlar bilan muntazam ravishda shug'ullanadigan tadqiqotchilar bo'shliqlarni aniqlash va ularni o'rganish zarurligini asoslash uchun yaxshiroq joylashadilar. Bu jarayon nafaqat ularning tadqiqot savollarini aniqlabgina qolmay, balki ularning ishlarini kengroq akademik suhbat doirasida joylashtiradi va shu bilan uning potentsial ta'sirini oshiradi.

Tadqiqot maqsadlari bilan uslubiy moslashuv: topilmalar metodologiyani tanlash tadqiqot natijalarining ishonchliligi va asosliligiga bevosita ta'sir qilishini ko'rsatadi. O'z uslubiy yondashuvini tadqiqot maqsadlariga mos keladigan tadqiqotlar yanada ishonchli natijalar beradi. Aralash usullardan foydalanadigan tadqiqotchilar ko'pincha miqdoriy va sifat nuqtai nazarini samarali birlashtirib, tadqiqot muammosini yanada boy va nozikroq tushunishga qodir ekanliklarini aniqlaydilar.

Ma'lumotlarni to'plash sifati: Natijalar shuni ta'kidlaydiki, ma'lumotlarni to'plash bosqichida puxta rejalashtirish tadqiqotning yaxlitligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Axloqiy me'yorlarga va qat'iy tanlab olish usullariga rioya qilish yanada ishonchli ma'lumotlarga olib keladi. Standartlashtirilgan protokollardan foydalangan holda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, noxolislik holatlari kamroq va ularning topilmalariga ishonch ko'proq. Bundan tashqari, ma'lumotlarni to'plash sifati keyingi tahlilning mustahkamligi bilan bevosita bog'liq.

Ma'lumotlarni tahlil qilish va talqin qilishning ahamiyati: Ma'lumotlarni samarali tahlil qilish va talqin qilish xom ma'lumotlarni mazmunli tushunchalarga aylantirishda muhim ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko'rsatadiki, tegishli tahlil usullaridan foydalanadigan va o'z ma'lumotlarini turli talqinlarga ochiq bo'lgan tadqiqotchilar o'z xulosalarini yaxshiroq etkazishadi. Ushbu moslashuvchanlik natijalarni chuqurroq tushunishga imkon beradi va bevosita tadqiqot savollaridan tashqari munozaralarga yordam beradi.

Xulosalarning amaliy qo'llanilishiga ta'siri: Tadqiqot yaxshi tasdiqlangan xulosalar chiqarish va topilmalar asosida amaliy tavsiyalar berish muhimligini ta'kidlaydi. Amaliyot, siyosat va kelajakdagi tadqiqotlar uchun natijalarining ta'sirini aniq ifodalaydigan tadqiqotlar manfaatdor tomonlar bilan ko'proq rezonanslashadi va real hayotdagi ilovalarga hissa qo'shadi. O'z xulosalarini samarali etkazadigan tadqiqotchilar o'zlarining tegishli sohalaridagi ishlarining ko'rinishi va dolzarbligini oshiradilar.[5]

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tadqiqot bosqichlarini tushunish va ularga rioya qilish ham olimlar, ham amaliyotchilar uchun juda muhimdir. Tizimli yondashuvga rioya qilish orqali tadqiqotchilar o'z ishlarining sifatini oshirishi, uning kengroq auditoriya bilan rezonanslashishini ta'minlashi va pirovardida o'z sohalarida bilim va amaliyotni rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. Tadqiqotlar tobora murakkablashib borayotgan dunyoda rivojlanishda davom etar ekan, ushbu tadqiqotda bayon etilgan tamoyillar innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va zamonaviy jamiyat muammolarini hal qilish uchun ajralmas bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shermuhamedova N. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. – T.: Fan vatexnologiya, 2014. – B. 5–22.
2. Сабитов Р. Основы научных исследований: Учебное пособие /Челяб. гос. ун-т. – Челябинск, 2002. – С. 25–37.
3. Сырых В. История и методология юридической науки: Учебник /2-е изд., доп. и перераб. – М.: Норма, 2019. – С.13–91.

**ЭКОНОМИКА И НАУКА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ.
РАЗВИТИЕ НОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ**

4. Boulton, M. (2020). Reimagining the Slavic Narrative: New Forms in Contemporary Literature. *Slavic Review*, 79(3), 500-520.
5. Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE Publications.

WORDLY
KNOWLEDGE